balkšvos spalvos kalkių skiediniu (3, 4 pav.). Be to, tarpuose tarp akmenų fiksuota ir pavienių raudono molio plytų duženų. Pamatai išlikę gana gerai, minimaliai apardyti, todėl tikėtina, jog jie gali būti išlikę visu buvusiu pastato perimetru. Pagal atidengtų P ir Š pastato kampų bei PV sienos fragmentus nustatyta, jog dvaras apytiksliai turėjo būti apie 28,8x16,8 m dydžio. Tiksli dvaro statybų data nežinoma, tačiau atsižvelgiant į archeologinių bei architektūros tyrimų rezultatų visumą manoma, kad pastatas turėjo būti pastatytas ne anksčiau nei XIX a. paskutinis ketvirtis.

Apibendrinant tyrimų rezultatus nustatyta, jog buvusio Jokūbavo dvaro sodybos rūmų aplinkoje fiksuoti XIX–XXI a. pradžios kultūriniai sluoksniai su to paties laikotarpio radiniais. Archeologinis sluoksnis nesusiformavęs, archeologinių radinių nerasta. Be to, visose tyrimų vietose aptikti XIX a. paskutiniame ketvirtyje pastatyto ir XX a. 9 dešimtmečiu nugriauto Jokūbavo dvaro sodybos rūmų pamatai. Tyrimų metu surasti ir inventorinti 6 XIX–XX a. datuojami, dvaro sodybos egzistavimo laikotarpį menantys radiniai. Jie perduoti KM.

The Jokūbavas Manor Site

In 2023, exploratory excavations were carried out at the site of Jokūbavas Manor (Kretinga district, W Lithuania), consisting of 5 test pits covering a total of 29.55 m^2 (Figs. 1–2). The excavations revealed that the cultural layer was formed in the surroundings of the former manor house between the 19th and early 21st centuries. Finds recovered from the cultural layer belonged to the same period. The foundations of a manor house built in the last quarter of the 19th century and demolished in the 1980s were found across all the test pits (Figs. 3, 4).

Marius Petkus, Darius Balsas, Rokas Kraniauskas

Sendvario dvaro sodyba

Klaipėdoje, sklype Mokyklos g. 33, 2023 m. buvo atlikti detalieji tyrimai (1 pav.). Tyrimai vykdyti Sendvario dvaro sodybos teritorijoje. Sendvaris – seniausias dvaras Klaipėdos apylinkėse, jis minimas jau nuo 1376 m. Pradžioje tai galėjo būti tik aptvaras, kuriame buvo laikomi gyvuliai Klaipėdos pilies įgulai. Vėliau buvo pastatyti administraciniai ir gyvenamieji pastatai juos aptarnavusiems žmonėms bei ūkiniai statiniai. XVII a. Sendvarį valdė Jakobas Tiede, Friedrichas Werneris. Pastarasis save kildino iš kilmingos Wernerio von Urselio giminės, tarp jų būta ir Ordino magistrų. 1723 m. buvo įkurtas naujas administracinis vienetas – Sendvario valsčius, apėmęs 125 kaimus. 1915 m. dvaro rūmai ir tvartai buvo sudeginti. XX a. 2 dešimtmečio pabaigoje–3 dešimtmetyje pastatai buvo atstatyti. Per Antrąjį pasaulinį karą dauguma Sendvario pastatų išliko nesugriauti (Elertas D., *Sendvaris. Klaipėdos dvarai*. Klaipėda, 2005, p. 5–18).

2021–2022 m. sklype Mokyklos g. 33 tyrimus vykdė M. Petkus. Ištirta 28 šurfai, bendrai 53 m^2 plotas. Šurfuose atidengtos Sendvario dvare XX a. I pusėje stovėjusių pastatų liekanos, aptiktas XIX a. pabaigos–XX a. vidurio akmenų grindinys. Tyrimų metu fiksuoti nuo 40 cm iki 1,6 m storio kultūriniai sluoksniai, juose rasta XVII–XX a. datuojamų radinių (*ATL 2021 metais*, 2022, p. 205–207; *ATL 2022 metais*, 2023, p. 212–215).

2023 m. sklype Mokyklos g. 33 tyrinėti 4 plotai: plotas 1 – 31x12 m (372 m^2), plotas 2 – 29x9,6–10,65 m (290,8 m^2), plotas 3 – 17x16 m (272 m^2) ir plotas 4 – 123,5x14 m (329 m^2). Bendrai tyrinėtas plotas – 1263,8 m^2.

Plote 1 aptiktos mažiausiai 3 skirtingų užstatymų etapų liekanos – XVII a. pabaigos–XVIII a., XIX–XX a. pradžios ir XX a. pradžios–XX a. vidurio (2 pav.). XVII a. pabaigos–XVIII a. pastato liekanos atidengtos fragmentiškai, apie 0,8–1 m gylyje (H_{abs} 9,97–10,28 m). Šio laikotarpio plytų mūro pamatai patenka po vėliau statyto pastato pamatais. Ploto PR dalyje atidengti apie 35–53 cm storio, iki 44 cm aukščio raudonų molinių plytų mūro pamatai. Dar vienas, apie 4 m ilgio, iki 37 cm pločio, ŠV–PR kryptimi orientuotas pamatas aptiktas ploto ŠV pusėje. Šalia šio pamato atidengtas to paties laikotarpio akmenų grindinys. Senojo pastato

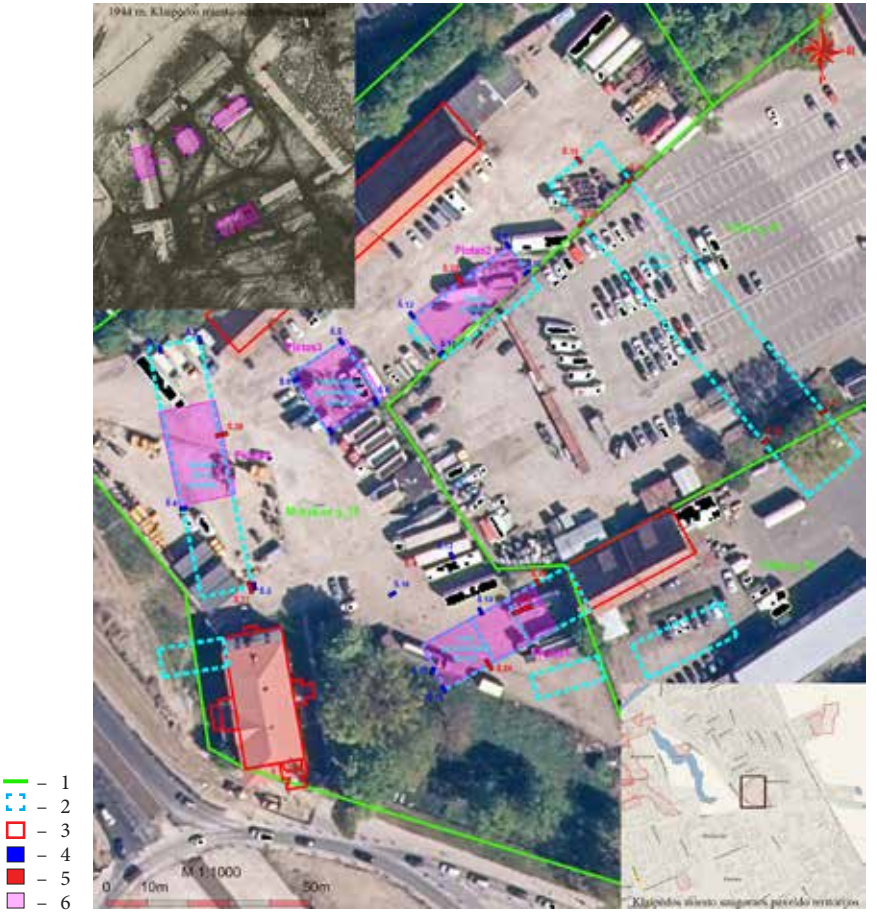

1 pav. Tyrimų situacijos planas: 1 – sklypų ribos; 2 – neišlikusių pastatų vietos (1944 m. aerofotonuotrauka); 3 – išlikę senieji dvaro sodybos pastatai; 4 – 2021 m. šurfai; 5 – 2022 m. šurfai; 6 – 2023 m. plotai. D. Balso brėž.

Fig. 1. Area plan: 1 – plot boundaries; 2 – location of former buildings (aerial view in 1944); 3 – surviving manor buildings; 4 – test pits from 2021; 5 – test pits from 2022; 6 – areas excavated in 2023.

2 pav. Plote 1 atidengtos XVII a. pabaigos–XX a. vidurio pastatų liekanos iš ŠV. D. Balso nuotr.

Fig. 2. Fragments of manor buildings (late 17th to mid-20th centuries) unearthed in area 1, viewed from the NW.

pamatai aptikti dar 3 patalpose, ploto ŠR dalyje. Pamatai mūryti iš raudonų molinių plytų ir neskaldytų akmenų, kurie rišti rusvu smėlingu kalkiniu skiediniu. Mūre naudotos plytos, kuriose yra gyvūnų pėdų įspaudų. Po pamatu yra supiltas iki 30 cm storio raudonų molinių griuvenų sluoksnis. To paties laikotarpio yra nuvirtusios sienos, arkos arba grindų (?) liekanos, kurios atidengtos ploto Š dalyje. Po pamatu, ploto Š dalyje, apie 1,5 m gylyje (H_{abs} 9,33 m), atidengtas XVII a. pabaigos–XIX a. pradžios medinio šulinio kampas. XIX–XX a. pradžios pastato liekanos atidengtos visame plote apie 20–70 cm gylyje (H_{abs} 10,50–10,70 m). Į tyrimų plotą pateko pastato išorinių ŠV, PV ir PR sienų ir vidinių sienų pamatai. Išorinių pamatų storis siekia apie 85–90 cm, vidinių sienų pamatai yra 60–80 cm storio, 20–60 cm aukščio, sudėti iš akmenų. Tarpai tarp akmenų užpildyti raudonų molinių plytų nuolaužomis, rišamoji medžiaga – smėlingas kalkinis skiedinys.

Ploto centrinėje dalyje aptikta 67x67 cm dydžio kolonos dalis. Pastato ŠR kampe ir centrinėje dalyje atidengtos apdegusių raudonų molinių plytų grindys. Virš grindų buvo intensyvus, 2–4 cm storio, degėsių sluoksnelis – Pirmojo pasaulinio karo gaisro pėdsakai. Pastate buvo įrengtos 3 krosnys, kurių plytų mūro padai atidengti 55–70 cm gylyje. XX a. pradžios–vidurio pastato liekanos aptiktos pastato PV dalyje. Liekanas sudaro 5 iš raudonų molinių plytų sumūryti pusrūsiai su betoninėmis grindimis. 4 pusrūsiai yra kvadrato plano 2–2,3–2,4 m ilgio ir 2,3 m pločio. Vienas pusrūsis yra 5,6x4 m dydžio, „L“ formos, su įėjimo laiptais. Pusrūsių sienų aukštis 0,9–1 m, sienų storis 25–60 cm. Viduje sienos buvo nutinkuotos cementiniu ir kalkiniu skiediniu. Betoninės grindys pasiektos 1,5–1,6 m gylyje, H_{abs} 9,10–9,20 m lygyje. Visose šių pusrūsių patalpose fiksuotos buvusių šviesolangių angos, kurių plotis nuo 92 cm iki 1,07 m. Plote 1, remiantis istoriniais šaltiniais, buvo aptiktos dvaro pirmojo gyvenamojo namo liekanos.

Plote 2 aptiktos XVIII–XX a. vidurio pastatų liekanos. XIX–XX a. vidurio dvaro ūkinio pastato pamatų paviršius atidengtas apie 50–60 cm gylyje, po XX a. II pusės akmenų grindiniu, H_{abs} 9,95–10,40 m lygyje. Į tyrimų plotą pateko beveik visas pastatas, išskyrus jo PR kraštą, kuris yra gretimame sklype. Plote

atidengti 27,5x9 m dydžio pastato, akmens mūro, išorinių PV, ŠV ir ŠR sienų ir vidinių sienų, kurios pastato vidų dalija į 5 patalpas, pamatai. Išorinės sienos yra 0,75–1,15 m pločio, 0,7–1,1 m aukščio. Vidinių sienų pamatai yra 35–55 cm aukščio ir iki 65–90 cm pločio. XVIII a. pastato liekanos aptiktos ploto ŠR dalyje apie 1,4 m gylyje (H_{abs} 9,40–9,70 m). Atidengto pastato dalies dydis – 4,6x4,3 m. Ją sudaro viena akmenų eilė ir raudonų molinių plytų mūras.

Plote 3 aptiktos XIX–XX a. pradžios pastato pamatų liekanos ir XVIII–XIX a. pradžios griovys su mediniu lataku. XIX–XX a. pradžios dvaro inspektoriaus gyvenamojo namo pamatų liekanos atidengtos 30–70 cm gylyje (H_{abs} 9,50–9,86 m). Pamatai išlikę fragmentiškai, atidengto 80–90 cm pločio, 20–45 cm aukščio pamatų fragmentai. Ploto ŠR kampe atidengtas 1,4x1,2 m dydžio akmenų ir plytų mūro fragmentas – pastato laiptų liekanos. Taip pat šalia pamatų fiksuoti medinių grindų likučiai. XVIII–XIX a. pradžios griovys su mediniu lataku aptiktas ploto P dalyje maždaug 1,1–1,3 m gylyje (H_{abs} 8,85 m). 2,3 m pločio ir 80 cm gylio griovys tęsiasi R–V kryptimis. Jo viduje yra iš medinių lentų sudėtas latakas. Lentų storis – nuo 3 cm iki 7 cm, o plotis iki 35 cm. Griovio viršuje yra griuvenų sluoksnis, po juo supiltas pilkšvas, melsvas molis, pats latakas užpiltas pilkšvu smėliu su humusingais tarpsluoksniais ir stambiomis griuvenomis.

Plote 4 XIX–XX a. vidurio pastato pamatų liekanos ir XVIII–XIX a. pradžios griovys su mediniu lataku. XIX–XX a. vidurio dvaro senojo ūkinio pastato mūriniai pamatai atidengti 20–70 cm gylyje (H_{abs} 8,50–9,00 m) sklypo V dalyje, po XX a. II pusės akmenų grindiniu. Plote atidengta tik dalis buvusio pastato, 2023 m. liko netirtos ŠV ir PR dalys. Plote atidengti akmens mūro išorinių ŠR ir PV sienų pamatai. Pastato viduje aptikti vidinių sienų pamatai. Išorinių sienų pamatų storis siekia 1 m, aukštis – 30–70 cm. Vienoje pamato dalyje aptiktas 1,7x0,7 m dydžio plytų mūro fragmentas – sienos liekanos. Vidinės sienos yra 0,6–1,5 m pločio ir 30–52 cm aukščio. XVIII–XIX a. pradžios griovys su mediniu lataku atidengtas apie 1–1,5 m gylyje (H_{abs} 8,10–8,50 m) PR ploto dalyje. Šiame plote aptiktas tas pats griovys kaip ir plote 3. Griovys su lataku tęsiasi R–V kryptimi, jis yra nuo 1,3 m iki 2,3 m pločio, 60–70 cm gylio.

Tyrimų metu po asfalto danga, iki 20–60 cm gylio, fiksuoti niveliaciniai XX a. pabaigos sluoksniai – skalda, žvyras ir smėlis. Po niveliaciniais sluoksniais aptiktas XX a. II pusės akmenų grindinys, kuris turbūt buvo įrengtas po 1960 m. nugriovus dvaro pastatus ir įrengus Klaipėdos autotransporto įmonės aikštelę. Vėliau jis buvo užasfaltuotas. Po grindiniu aptikti iki 40 cm storio XX a. viduryje permaišyti sluoksniai su griuvenomis. Sluoksniuose gausu raudonų molinių plytų, čerpių nuolaužų ir degėsių, jie buvo suformuoti nugriovus dvaro pastatus po Antrojo pasaulinio karo. Juose rasta vėlyvų radinių – stiklinių butelių, plokštinių koklių, ketaus krosnies durelių, geležinių vinių, kaltų ir t. t. Taip pat buvo įsimaišiusių pavienių XVII–XVIII a. būdingų radinių. Maždaug 40–75 cm gylyje aptikti XIX–XX a. pradžios sluoksniai, juos sudaro permaišytas žvyras su smėliu, moliu ir griuvenomis, supiltinis molis arba šlynas. Molio arba šlyno sluoksniai buvo supilti pastatų statybų metu, ant jo dėti pamatiniai akmenys. Supiltinių sluoksnių storis siekia 20–70 cm. Juose rasta geležinių dirbinių, glazūruotų puodynių šukių, porceliano lėkščių duženų. Taip pat po pamatais aptiktas iki 25 cm storio pilkšvo ir juosvo dumblingo priesmėlio sluoksnis su raudonų molinių plytų nuolaužomis ir pavieniais radiniais. 0,7–1,3 m gylyje yra

10–75 cm storio pilkšvo ir juosvo dumblingo priesmėlio sluoksnis, be radinių. Dvaras buvo įrengtas pelkėtoje vietovėje, šalia jo tekėjo upelis į Malūno tvenkinį, kuris yra pažymėtas 1670 ir 1757 m. žemėlapiuose. Tyrimų metu plotuose rasta XVI a. pabaiga–XX a. datuojamų radinių – buitinės keramikos, kaolino pypkių kotelių, XVII–XVIII a. dekoruotų koklių, stiklo ir metalo dirbinių, puodyninių koklių fragmentų, Prūsijos karalystės 1741 m. šilingas. Archeologiniai radiniai rasti įsimaišę vėlyvuose sluoksniuose – pastatų statybų metu buvo perkasti giliau esantys kultūriniai sluoksniai. Vienoje patalpoje, plote 1, virš atidengto grindinio rasta XVII a. pabaiga–XIX a. pradžia datuojamų radinių – koklių nuolaužų ir buitinės keramikos šukių. Taip pat nemažai archeologinių, XVI a. pabaiga–XIX a. datuojamų radinių rasta griovyje su mediniu lataku. Įžemis – pilkšvas, melsvas molis arba rusvas priemolis plotuose pasiektas 0,9–1,65 m gylyje.

2023 m. tirtuose plotuose atidengtos ir užfiksuotos Sendvario dvare XVII a. pabaigoje–XX a. viduryje stovėjusių pastatų liekanos, aptiktas XVIII–XIX a. pradžios griovys su mediniu lataku ir medinis šulinys. Tyrimų metu fiksuoti nuo 40 cm iki 1,3 m storio XIX–XX a. kultūriniai sluoksniai su XVI a. pabaiga–XX a. datuojamais radiniais. Sklype aptikti pastatai yra pažymėti XX a. pradžios Klaipėdos miesto planuose ir užfiksuoti 1944 m. aerofotonuotraukoje. Radiniai saugoti perduoti MLIM.

The Sendvaris Manor House

In 2022, detailed excavations were carried out at 33 Mokyklos Street in Klaipėda, at the site of the former Sendvaris Manor (Fig. 1). Four trenches were excavated, covering a total of 1,263.8 m^2. Trenches excavated in 2023 revealed the remnants of manor buildings dating from the late 17th to the mid-20th century (Fig. 2), as well as a ditch with a wooden gutter and a wooden well dating from the 18th to the early 19th centuries. The recorded cultural layers ranged from 40 cm to 1.3 m in depth and spanned the 19th and 20th centuries; the finds discovered within dated from the late 16th to the 20th centuries. The buildings found on the site appear on the Klaipėda city plans drawn in the early 20th century, as well as aerial photos taken in 1944.

Dovilas Petrulis

Anykščių dvarvietės tyrimai

2023 m. atlikti žvalgomieji, detalieji tyrimai ir žvalgymai Anykščių dvarvietės (UK 17146) teritorijoje, Anykščių mieste, J. Biliūno g. 53. Tyrimų vieta yra Anykščių dvarvietės PV dalyje. Ištirtas pėsčiųjų ir dviračių takas apima menų inkubatoriaus pastatų aplinką ir Anykštos upės dešiniąją pakrantę iki tilto per ją, vedančio link Obelų gatvės. Žvalgomųjų tyrimų metu ištirta 17 šurfų – 18,45 m^2. Detaliųjų archeologinių tyrimų metu bendrai ištirtos 4 perkasos – 212,63 m^2. Žvalgymų metu bendrai iššvalgyta 770 m^2 (1 pav.).

Anykščiai (kartu ir dvaras) pirmą kartą paminėti 1442 m. lapkričio 7 d. kaip Lietuvos didžiojo kunigaikščio Kazimiero paskirties rašto, kuriuo dovanojami Pienionių valsčiaus valstiečiai, išdavimo vieta. Dvaras įkurtas atokiau nuo miestelio, šalia Šventosios ir Anykštos (dešinysis krantas) santakos, slėnyje, ties II terasa, neužliejamoje dalyje. XV–XVII a. dvaro inventoriai nėra išlikę, tačiau duomenys apie dvaro dydį ir svarbą pateikiami kituose šaltiniuose, taip pat remiamasi vėlesnio laikotarpio XVIII a. išlikusiais dvaro dokumentais. Anykš-